

ROLUL ȘI PROBLEMELE PROPRIETĂȚII PRIVATE

Valeria DARII, *studentă, Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*
Conducător științific: **Lilia CHISELIOV**, *asist. univ.*

Abstract: *Most people today have a series of desires, the most accentuated, but imperceptible to them are the following: the tendency towards material well-being; the love of freedom, the aspiration for independence, autonomy in actions and opinions; the desire to achieve a high social status and to have power. All this represents a thirst for property.*

Property is one of the basic problems of economics, which makes it a well-studied topic.

Keywords: *property, private property, public property, subjects of property, object of property, income, property rights.*

Proprietatea este un fenomen social, specific pentru fiecare societate ce sistematizează (ordonează) relațiile dintre oameni în domeniul însușirii – înstrăinării bunurilor, serviciilor, veniturilor [1, p. 108].

Proprietatea se definește ca fiind o relație între oameni, un contract social cu privire la bunurile materiale, spirituale și de altă natură existente în societate sau obținute din activitatea economică [5, p. 9].

Conform *aspectului juridic*, proprietatea reprezintă un bun economic, ce aparține cuiva și care se exprimă în trei forme de drept: dreptul de a poseda bunurile, care constă în stăpânirea efectivă a bunurilor; dreptul de a folosi bunurile, care constă în folosirea calităților utile ale bunurilor; dreptul de a administra bunurile, care constă în determinarea destinului bunurilor.

Conform *aspectului economic*, proprietatea reprezintă relații economice de gospodărire, care apar între oameni în procesul de producție și care includ următoarele elemente:

- relații de însușire a factorilor de producție;
- relațiile de folosire economică a mijloacelor materiale, care apar în condițiile, când proprietarul mijloacelor de producție personal nu se ocupă cu utilizarea lor, ci transmite dreptul de utilizare a acestora altor persoane (de ex., relațiile de arendă, relațiile de concesiune);
- relațiile de realizare economică a proprietății, care au loc numai în cazul dacă ea aduce proprietarului un anumit venit în formă de profit, dobândă, rentă, dividend.

Conform *aspectului filosofic*, în relațiile de proprietate, omul se implică și se realizează ca ființă totală, individul manifestându-și responsabilitatea prin proprietatea pe care o posedă și pe care o integrează social prin folosire eficientă.

Proprietatea reprezintă un fenomen complex și în felul său, chiar ipocrit (cu două fețe). Ea are conținut economic intern (nucleu) și aspect juridic exterior (mediul legislativ) [1, p. 109].

Nivelele economic și juridic ale proprietății, în calitate de componente ale unui tot întreg, trebuie să fie adecvate și să se completeze unul pe altul.

Aspectele juridice ale proprietății caracterizează:

- mișcarea patrimoniului;
- distribuirea și redistribuirea drepturilor de patrimoniu.

Conținutul economic al proprietății reflectă:

- sursele și mecanismul creșterii avuției;
- principiile de distribuire a bunurilor materiale și veniturilor;
- cauzele diferențierii în procesul de distribuție a averii în rândul populației.

Latura juridică și economică a proprietății se deosebește printr-o autonomie relativă. Totodată, este confirmat istoric că transformările juridice (formale) ale proprietății, de regulă, sunt precedate de dezvoltarea social-economică reală a societății și de schimbarea relațiilor de producție. În primul rând este

vorba despre schimbarea relațiilor de proprietate asupra mijloacelor de producție.

După rolul său, institutul proprietății se prezintă ca fundament al activității economice! Anume proprietatea se prezintă ca bază a puterii economice și aliniază întregul sistem de relații social-economice. Ea determină formele de organizare a activității, impune modul de interacțiune dintre lucrători și condițiile de producție, reglementează caracterul de repartitie a bunurilor economice și veniturilor în societate, influențând nivelul de satisfacere a cerințelor economice și sociale ale oamenilor. Formele de proprietate predominante în societate determină particularitățile mecanismului de gestionare a activității economice și politice, precum și vectorul dezvoltării sociale.

Subiecții proprietății sunt persoanele care dețin anumite bunuri în proprietatea lor exclusivă și care își exercită direct și nemijlocit drepturile asupra acestora. În calitate de subiecți ai proprietății, pot fi:

- indivizii (ca persoane fizice) și gospodăriile casnice (menaje);
- socio-grupurile (ca persoane juridice – asociații, coperative, societăți pe acțiuni);
- diferite organizații naționale sau internaționale;
- statul, care prin intermediul administrației publice, deține, util vizează și gestionează o anumită parte din bunurile societății.

Obiectul proprietății îl formează bunurile în jurul cărora se creează relații de proprietate. Ca obiecte ale dreptului de proprietate pot fi:

- imobilul (pământul, clădirile, instalațiile, rețelele de transport);
- bunurile materiale (utilajul, mijloacele de transport, materia primă și materialele, obiectele de consum);
- active financiare (hârtiile de valoare, banii);
- forța de muncă, talentul;
- rezultatele activității intelectuale, valorile nemateriale (operele de artă, invențiile, manuscrisele, scenariile, resursele informaționale).

Indiferent de varietatea obiectelor de proprietate, ele pot fi structurate în două grupuri: diverse resurse, necesare pentru activitatea de producție; bunuri de consum, utilizate pentru consum personal de către populație.

Pe parcursul istoriei civilizației umane, autoritățile economice s-au bazat pe monopolizarea unor obiecte ale proprietății – a mijloacelor de producție dominante (pământul, capitalul tehnic) [1, p. 112].

Proprietatea are tangențe și cu rezultatele economice. Proprietarul obiectului (averii mobile sau imobile, a intelectului, a talentului) are posibilitatea de a primi venit. Proprietatea asupra forței de muncă se remunerează prin salariu, iar proprietatea intelectuală – prin onorarii și premii. Proprietarul capitalului împrumutat are posibilitatea de a primi dobândă, posesorul abilităților antreprenoriale – profit, stăpânul imobilului (pământului, construcției) – rentă.

Relațiile de proprietate au defnirire concret istorică, adică pentru fiecare societate este caracteristică ordinea sa specifică, ce reglementează relațiile patrimoniale dintre oameni.

Aspectul juridic al relațiilor de proprietate se elaborează și se perfecționează de către societate în procesul de dezvoltare istorică.

Determinarea juridică a proprietății o constituie:

- instituțiile informale (tradiții, norme religioase, obiceiuri, principii morale) specifice fiecărui popor;
- instituții formale (legi, acte normative) stabilite și controlate de către stat.

Aspectele juridice ale proprietății reflectă „regulile de joc”, în baza cărora sunt stabilite relațiile de proprietate între oameni: ce, cui și în ce cantitate aparține?

Dreptul de proprietate apare pe următoarele căi:

- pe baza activității de muncă și de producție;
- pe calea moștenirii;
- pe calea restabilirii dreptului de proprietate;
- pe alte căi care nu contravin legislației în vigoare.

Relațiile de proprietate pot funcționa normal numai în condițiile existenței unui stat democratic întemeiat pe relațiile de drept, stat care apără toate formele de proprietate.

Întregul „mănunchi” al drepturilor de prioritate, după părerea savantului englez A. Onore, include 11 drepturi:

1. Dreptul de posesiune – dreptul de a dispune de bunurile economice, iar în virtutea acestui drept obiectul proprietății poate fi înstrăinat prin act de vânzare-cumpărare, donație sau moștenire;
2. Dreptul de utilizare – proprietarul putând să-și exercite acest drept în mod autonom sau să-l transfere pe bază de contract altei persoane fizice sau juridice;
3. Dreptul de gestiune – dreptul de administrare și gestionare a bunurilor;
4. Dreptul de uzufruct – de însușire a rezultatelor producției;
5. Dreptul de securitate – de apărare a bunurilor contra înstrăinării sau prejudicierii;
6. Dreptul de valoare capitală – posibilitatea de a înstrăina, consuma, schimba sau distruge ulterior bunul aflat în proprietate;
7. Dreptul de moștenire;
8. Atemporalitatea dreptului de proprietate – apartenența bunului pe un termen nedeterminat;
9. Dreptul interzicerii utilizării bunului într-un mod care ar presupune și anumite pagube – adică prejudicii cauzate altor agenți;
10. Dreptul de restituire a bunului în cazul achitării datoriei, compensării prejudiciilor (în cazul datoriei față de alți agenți economici);

11. Caracterul rezidual al proprietății (posibilitatea redistribuirii dreptului de proprietate, atunci când persoana nu deține toate 11 împuterniciri).

În țările cu economie de piață, inclusiv în Republica Moldova, există două tipuri de proprietate: privată și publică și o combinație a acestora – proprietatea mixtă. În cadrul acestor tipuri există mai multe forme de proprietate.

Principala formă de proprietate în economia de piață este *proprietatea privată*, care se manifestă în următoarele forme:

- proprietatea *particulară* prezentată de micii producători (gospodării țărănești, gospodării meșteșugărești, întreprinderi mărunte comerciale, unități familiale ce prestează servicii etc.);
- proprietatea *privată întemeiată* pe utilizarea muncii străine, pe angajarea salariaților;
- proprietatea *privată asociativă* (societățile pe acțiuni, corporațiile, cooperativele etc.).

Proprietate publică este prezentată în toate țările și se caracterizează prin faptul că o parte considerabilă de bunuri se află în proprietatea statului și diferitor administrații publice locale.

Proprietatea mixtă, care prezintă o combinație a proprietății private și publice se manifestă prin următoarele forme:

- proprietatea mixtă cu participarea capitalului public național și străin;
- proprietatea mixtă cu participarea capitalului privat național și străin;
- proprietatea mixtă cu participarea capitalului național public și privat.

În Republica Moldova structura proprietății în anul 2002 a fost următoarea: proprietatea privată – 93,4%; proprietatea publică – 3,8%; proprietatea mixtă (publică și privată, fără participarea capitalului străin) – 0,5%; proprietatea mixtă cu participarea capitalului străin – 1,4%; proprietatea străină – 0,9% [3], iar în anul 2020 întreprinderile cu forma de proprietate privată constituiau 33,6 mii unități, sau 92,1% din totalul întreprinderilor active, cele cu forma de proprietate publică – 0,6 mii (1,6%), străină – 1,5 mii (4,0%), iar cu proprietatea întreprinderilor mixte – 0,8 mii (2,3%) [4].

Ponderea și rolul diferitelor forme de proprietate se modifică în funcție de etapele de dezvoltare economică și de opțiunile politice din fiecare țară. În sistemul economiei de piață, locul central aparține proprietății private. Astfel, 70-85% din PIB-ul țărilor dezvoltate este creat în cadrul proprietății private. Deși în proporții diferite (10-50%), proprietatea publică este prezentă în toate țările lumii. Pluralismul formelor de proprietate generează competiție între ele în direcția creșterii volumului producției, îmbunătățirii calității produselor, promovării inovației și sporirea calității vieții.

Avantajele proprietății private:

- ea asigură autonomie deplină unităților economice;
- generează concurență reală între agenții economici;

- stimulează libera inițiativă în crearea și dezvoltarea întreprinderilor;
  - asigură o cointeresare și o motivație superioară în muncă și în economisire;
  - ea permite o mai bună adaptare a activității economice la nevoile pieței;
  - ea constituie fundamentul libertăților individului și ale democrației economice.
- Dezavantajele proprietății private:
- ea conține tendințe de concentrare a producției și formarea monopolului;
  - ea contribuie la polarizarea societății în bogați și săraci;
  - ea provoacă stări de nesiguranță în rândurile proprietarilor mărunți în lupta de concurență.

Aceste laturi negative ale proprietății private pot fi minimizate prin intervenția statului în activitatea economică.

Principalele probleme și impedimente în dezvoltarea sectorului privat în Republica Moldova sunt:

- existența barierelor administrative și birocratice;
- povara fiscală și controale frecvente;
- lipsa instrumentelor de susținere financiară a proiectelor inovatoare;
- nivel scăzut al culturii antreprenoriale și al formării profesionale;
- nivelul scăzut de competitivitate a IMM-urilor;
- valorificarea insuficientă a potențialului la export;
- lipsa proiectelor investiționale autohtone calitative;
- progres insuficient la crearea formelor avansate de cooperare și integrare (clustere, holdinguri, concerne);
- grad înalt de uzură morală și fizică a utilajului din întreprinderile industriale.

Din toate cele relatate anterior, ajungem la concluzia că dezvoltarea omernirii duce la faptul că fiecare are nu numai dorința dar și necesitatea de a avea proprietatea sa. În acest secol, puțini mai există din cei care să nu cunoască ce este proprietatea și de ce este important sau necesar să o posezi.

Proprietatea este una dintre problemele centrale ale economiei, deoarece tot ce ne înconjoară pe noi astăzi sunt proprietate, fie publică, fie privată și astfel acestea necesită un șir de reguli și cerințe necesare de îndeplinit.

Proprietatea privată dispune de o cotă mai mare de răspândire, având un șir de probleme în domeniu, care sunt cauzate de nivelul de dezvoltare economică a țării.

Bibliografie:

1. SOROCEAN, Olga, FILIP, Nelly. *Introducere în teoria economică*. Chișinău, 2005. 175 p. ISBN 9975-75-325-6
2. LOZAN, Oleg, NICULIȚĂ, Ana. *Economia sănătății*. Chișinău 2016. 368 p. ISBN 978-9975- 4280-8-8
3. Conținutul proprietății. Tipurile și formele de proprietate. [online] [citat 01.09.2021]. Disponibil: <https://administrare.info/domenii/economie/17428-con%C5%A3inutul-propriet%C4%83%C5%A3ii-tipurile-%C5%9Fi-formele-de-proprietate>

4. Demografia întreprinderilor în Republica Moldova în anul 2020. [online] [citat 22.12.2021]. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/demografia-intreprinderilor-in-republica-moldova-in-anul-2020-9557_3520.html
5. ENACHE, O. Teoria economică. Suport de curs. [online] [citat 19.10.2020]. Disponibil: <https://irek.ase.md/xmlui/bitstream/handle/1234567890/760/Teoria%20economica%2C%20Enachi%20Olga.pdf?sequence=1&isAllowed=y>